

Agnieszka Marczak
Uniwersytet Wrocławski

OD KONKURSU PIOSENKARZY AMATORÓW PO FESTIWAL PIOSENKI RADZIECKIEJ. ROZWÓJ IMPREZY W LATACH 1962-1965

Festiwal Piosenki Radzieckiej, impreza, która z czasem urosła do rangi jednego z najbardziej promowanych widowisk muzycznych w PRL, odbywał się w latach 1965-1989¹. Miastem pełniącym rolę gospodarza wydarzenia była Zielona Góra, przez co z biegiem lat, w języku propagandy, zwykło się ją nazywać „polską stolicą radzieckiej piosenki”². Mimo iż pełną oprawę oraz nazwę funkcjonującą do dziś Festiwal uzyskał dopiero w 1965 roku, jego rzeczywiste początki sięgają roku 1962. Wtedy to po raz pierwszy, za sprawą Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, zorganizowano konkurs dla piosenkarzy-amatorów na najlepsze wykonanie piosenki radzieckiej³. Pojawienie się tego typu inicjatywy, mającej na celu rozpropagowanie muzycznej twórczości zza wschodniej granicy w komunistycznej Polsce, właśnie na początku lat 60., nie jest dziełem przypadku i znajduje szerokie uzasadnienie w wydarzeniach politycznych tamtego okresu.

Przemiany, jakie nastąpiły w PRL po powrocie Władysława Gomułki do władzy w 1956 roku, nosiły znamię znacznego odprężenia w wielu dziedzinach życia, między innymi w sferze kultury, sztuki i rozrywki. Nie bez przyczyny zaczęto określać ten czas mianem „odwilży”⁴. Nowe władze, próbując załagodzić coraz silniej uwidaczniający się ferment społeczny, zezwoliły na częściową emancypację środowisk twórczych, co objawiało się na przykład rozluźnieniem cenzury, dającym większą swobodę działania przede wszystkim prasie, czy zgodą na działalność inteligenckich klubów dyskusyjnych, z których najbardziej znany był warszawski Klub Krzywego Koła. „Odwilż” znalazła swoje odbicie także w świecie muzyki. Dotąd zakazana twórczość muzyczna Zachodu zaczęła stopniowo napływać do Polski, za sprawą takich wydarzeń jak Międzynarodowy Festiwal Młodzieży i Studentów w Warszawie odbywający

¹ H. Szczegóło, *Zielona Góra. Rozwój miasta w Polsce Ludowej*, Poznań 1984, s. 209.

² Archiwum Państwowe w Zielonej Górze [dalej: AP ZG], Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Zielonej Górze [dalej: KW PZPR ZG], sygn. 90/330/0/849, Aktywne miejsce na mapie przyjaźni polsko-radzieckiej, s. 282.

³ H. Szczegóło, *op. cit.*, s. 209.

⁴ Nazwa „odwilż” pochodzi od tytułu powieści Ilji Erenburga, napisanej w 1954 r., krytykującej czasy stalinizmu.

się jeszcze w 1955 roku, w którym brali udział artyści z 29 krajów⁵. Dzięki niemu polska młodzież, odcięta dotąd od kontaktów zagranicznych, zyskała możliwość poznania różnych kultur i wymiany poglądów z rówieśnikami w atmosferze dobrej zabawy. Mimo iż wspomnianej imprezie towarzyszyła cała otoczka propagandowa jeszcze z czasów stalinowskich, uczestnicy, oprócz udziału w oficjalnym programie, organizowali także spotkania na gruncie prywatnym, gdzie wrzało od wymiany doświadczeń i poznawania nowości muzycznych⁶. W 1956 roku rozpoczęto także organizowanie festiwalu Warszawska Jesień, na którym miał się dokonywać przegląd muzyki współczesnej oraz wymiana kulturalna między różnymi krajami. Rychło tendencją stało się promowanie tam twórczości zachodniej, a wśród zapraszanych kompozytorów artyści ze Wschodu stanowili raczej mniejszość⁷. Z podziemia wyszli również jazzmani, organizując własne przeglądy muzyki niezależnej, jak na przykład Sopotki Festiwal Jazzowy, a na estradzie muzyki rozrywkowej zaczął zadomawiać się big beat, naśladujący zachodnie przeboje rock'n'rollowe i dostarczający młodzieży rozrywki w iście amerykańskim stylu⁸.

Władysław Gomułka szybko postanowił odejście od rozwiązań odwilżowych. Praktycznie już na początku 1957 roku zaczęto weryfikować „październikowe osiągnięcia”. Nastąpiło ponowne ograniczanie wolności słowa, powrócono do wytaczania procesów ludziom oskarżanym o działalność antypaństwową. Życie przeciętnego obywatela PRL znowu stopniowo poddawano kontroli państwa. Należy jednak podkreślić, że działania władz na początku lat 60. niewiele miały wspólnego z dawnym represyjnym systemem stalinowskim. Nowy kurs, chociaż nastawiony na ograniczanie swobody, był znacznie łagodniejszy, szczególnie jeśli spojrzymy na kulturę i sztukę. Gomułce bowiem nie zależało na zakazywaniu wszystkich inicjatyw, które się do tej pory pojawiły. Dlatego też nadal cyklicznie odbywała się Warszawska Jesień, rozwijał się teatr oraz sztuka filmowa, ukazywały się wydania książek wcześniej niedopuszczonych do druku, aktywnie działały środowiska studenckie⁹. Jego polityka polegała na dążeniu do odnowy socjalizmu poprzez pobudzenie aktywności społecznej i zachęcanie ludzi do wzięcia udziału w tworzeniu socjalistycznej rzeczywistości¹⁰. Chciał w ten sposób ukształtować człowieka będącego całkowicie na usługach socjalizmu, a szeroko pojęta kultura miała to ułatwić. Jak mawiano na posiedzeniach partyjnych: „Podstawowym warunkiem rozwoju socjalistycznej kultury jest aktywne

⁵ A.L. Sowa, *Historia polityczna Polski 1944-1991*, Kraków 2011, s. 206-207.

⁶ A. Krzywicki, *Poststalinowski karnawał radości. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów o Pokój i Przyjaźń, Warszawa 1955 r.*, Warszawa 2009, s. 53-55; A. Idzikowska-Czubaj, *Rock w PRL-u. O paradoksach współistnienia*, Poznań 2011, s. 108-109.

⁷ E. Kofin, *Losy kultury muzycznej*, [w:] *Nim będzie zapomniana. Szkice o kulturze PRL-u*, red. S. Bednarka, Wrocław 1997, s. 188.

⁸ A. Idzikowska-Czubaj, *op. cit.*, s. 132-135.

⁹ *Ibidem*, s. 117-118.

¹⁰ A. Nobis, *Między upowszechnieniem a oświeceniem*, [w:] *Nim będzie zapomniana...*, s. 89.

współuczestnictwo całego społeczeństwa w tworzeniu nowych wartości kulturalnych. Formą takiego współuczestnictwa jest społeczny ruch kulturalny”¹¹.

W związku z powyższym przystąpiono do tworzenia alternatywnych form socjalistycznej kultury, które przede wszystkim miały wciągać młodzież, postrzeganą jako grupę najbardziej podatną na „obróbkę wychowawczą”. Władze włożyły wiele wysiłku, aby zapewnić młodym ludziom dogodny sposób spędzania wolnego czasu, co przejawiało się w budowaniu różnego rodzaju placówek kulturalno-oświatowych, w szczególności świetlic i domów kultury¹². Należy również podkreślić, że tego typu prace najczęściej podejmowano w mniejszych miastach i wsiach, gdyż tam ludzie odcięci byli od działalności bardziej niezależnych środowisk inteligenckich i napływających zdobyczy kultury zachodniej, a przez to łatwiej można było zainteresować ich socjalistyczną ofertą kulturalną. Znajduje to odzwierciedlenie w pedagogicznych publikacjach z tamtego okresu. Kazimierz Wojciechowski, pedagog i profesor Uniwersytetu Warszawskiego, w pracy pt. *Oświata i kultura dorosłych z 1959 roku*, pisał:

Wielki czas, aby odrodzić ruch regionalistyczny: naukowy, artystyczny, muzealny, miłośniczy. Konieczna jest odpowiednia polityka partii, rządu oraz wielkich stowarzyszeń i instytucji centralnych, które powinny wysyłać do odleglejszych miast połączone ekipy naukowe i artystyczne w celu dokonania rozruchu kulturalnego¹³.

W całą tę charakterystykę epoki wpisuje się pomysł organizacji zielonogórskiego konkursu na najlepsze wykonanie piosenki radzieckiej w 1962 roku. Wobec nasilającego się zainteresowania kulturą zachodnią postawiono sobie za cel wylansowanie twórczości Kraju Rad i uczynienie z niej dominującej siły w polskiej przestrzeni muzycznej. Późniejsza propaganda głosiła zresztą, że wprowadzenie piosenki radzieckiej na polską estradę od razu odbiło się głębokim echem wśród młodzieży, zasłuchanej do tej pory we wszechobecne produkcje big-beatowe, co wyraźnie uwidacznia, z jakim zamiarami przystąpiono do tworzenia imprezy. Za pomocą muzyki chciano wpoić społeczeństwu miłość do dziedzictwa ZSRR i uczynić z ludzi wzorowych obywateli socjalistycznego państwa¹⁴.

Przygotowaniem przedsięwzięcia zajęło się Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (dalej: TPPR), powołane w 1944 roku do tego, aby „upowszechnić wiedzę o polityce pokojowej Związku Radzieckiego, o pracy i osiągnięciach narodu radzieckiego oraz o polsko-radzieckiej przyjaźni i współpracy”¹⁵. TPPR, podległe

¹¹ Cyt. za A. Nobis, *op. cit.*, s. 89.

¹² A. Idzikowska-Czubaj, *op. cit.*, s. 124-125.

¹³ Cyt. za A. Nobis, *op. cit.*, s. 89.

¹⁴ *III Festiwal Piosenki Radzieckiej, Zielona Góra, 8-10 IV 1967* [informator], red. S. Zawadzki, Poznań 1967, s. 3.

¹⁵ APZG, KW PZPRZG, sygn. 90/330/0/849, Ocena działalności wojewódzkiej organizacji TPPR za 1978 r., s. 264.

Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, skupiało przede wszystkim członków aktywu partyjnego i sojusznicznych stronnictw, jednak w jego szeregach zdarzali się również bezpartyjni miłośnicy współdziałania ze wschodnim sąsiadem. Organizacja miała bardzo rozbudowaną strukturę terenową, od Zarządu Głównego w Warszawie, poprzez zarządy wojewódzkie i powiatowe, do zarządów miejskich, dzięki czemu z założenia mogła docierać ze swoim przesłaniem do szerokich mas społeczeństwa. Działacze Towarzystwa podejmowali wiele inicjatyw służących popularyzacji wiedzy o ZSRR, zarówno w zakresie osiągnięć politycznych, jak i naukowych czy kulturalnych. Należały do nich między innymi Dni Nauki i Techniki Radzieckiej, Dzień Kosmonauty Radzieckiego, Dni Leninowskie, Ogólnopolski Konkurs Recytatorski czy Ogólnopolski Festiwal Teatrów Poezji. To jednak Konkurs Piosenki Radzieckiej dla piosenkarzy-amatorów stał się imprezą, w rozwój której włożono najwięcej wysiłku¹⁶.

W coroczne przygotowanie konkursu zaangażowana była cała machina terenowa TPPR. Pracę rozpoczynano już pod koniec roku poprzedzającego. Pomiędzy wrześniem a grudniem Ministerstwo Kultury i Sztuki razem z Zarządem Głównym TPPR rozsyłało regulamin konkursu do zarządów wojewódzkich, które z kolei miały przekazywać go dalej i nadzorować wcielanie go w życie¹⁷. W zachowanej dokumentacji zielonogórskiego Archiwum Państwowego znalazłam jedynie regulaminy nadsyłane od 1965 roku i tylko na ich podstawie mogę opisać procedurę organizacyjną. Powtarzające się w nich treści oraz niezmiennosc formy pozwalają jednak przypuszczać, że odbywało się to w podobny sposób od początku.

Na wstępie każdy regulamin zapowiadał, że „konkurs ma na celu popularyzację piosenki radzieckiej w najszerszych kręgach społeczeństwa, zwłaszcza wśród młodzieży i w szeregach amatorskiego ruchu artystycznego” oraz że „jego trwałym dorobkiem ma być wprowadzenie piosenki radzieckiej do świetlic, klubów i domów kultury oraz włączenie jej do repertuaru zespołów wokalnych”¹⁸. Już te słowa zdają się potwierdzać, że uderzano szczególnie w młodzież, starając się narzucić jej promowany model socjalistycznej rozrywki. Zazwyczaj organizację konkursu wiązano z obchodami ważnych wydarzeń z kart historii Związku Radzieckiego, jak choćby

¹⁶ F. Herok, *Nasza Przyjaźń*, „Trybuna Ludu” 1968, nr 164, s. 3.

¹⁷ AP ZG, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze [dalej: PWRN ZG], sygn. 89/374/0/4201, Regulamin VI Ogólnopolskiego Konkursu Piosenkarzy Amatorów Wykonawców Piosenki Radzieckiej, s. 7; sygn. 89/374/0/4202, Regulamin V Ogólnopolskiego Konkursu Piosenkarzy Amatorów Wykonawców Piosenki Radzieckiej, s. 2; sygn. 89/374/0/4212, Regulamin VII Ogólnopolskiego Konkursu Piosenkarzy Amatorów Wykonawców Piosenki Radzieckiej, s. 68; sygn. 89/374/0/4221, Regulamin VIII Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej, s. 3.

¹⁸ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 8; sygn. 89/374/0/4202, s. 3-4; sygn. 89/374/0/4212, s. 69; sygn. 89/374/0/4221, s. 4.

Rewolucji Październikowej albo kolejnej rocznicy powstania Armii Czerwonej, co miało dodatkowo indoktrynować uczestników w duchu przyjaźni z Krajem Rad¹⁹.

Według regulaminu konkurs miał charakter trójstopniowy i składał się z eliminacji środowiskowych, wojewódzkich oraz centralnych zakończonych finałem²⁰. Dopuszczano jednak przeprowadzenie eliminacji powiatowych bądź rejonowych, jeśli zajdzie taka potrzeba, i w praktyce często korzystano z tej możliwości, o czym świadczą sprawozdania z przygotowań do konkursu nadsyłane z różnych miejscowości województwa zielonogórskiego do Zarządu Wojewódzkiego TPPR²¹. Pierwszy etap w założeniu miał polegać na rozpropagowaniu imprezy w szkołach, zakładach pracy, świetlicach, klubach czy domach kultury, a następnie przesłuchaniu chętnych i wytypowaniu najlepszych do dalszej rywalizacji. Osoby zaangażowane w upowszechnianie piosenki radzieckiej dysponowały odpowiednimi wytycznymi co do tego, jak zachęcać młodzież do udziału w konkursie. W poszczególnych placówkach organizowano spotkania z piosenką, naukę piosenek radzieckich, koncerty oraz konsultacje w zakresie przygotowania muzyczno-wokalnego. Następnym krokiem była organizacja eliminacji powiatowych, które dopiero rozstrzygały, kto ze zgłoszonych uczestników przejdzie dalej, do szczebla wojewódzkiego²².

Do konkursu dopuszczano osoby od 16 roku życia. Każdy miał wykonać 2-3 piosenki radzieckie (liczba wahała się w różnych latach), z czego dwie w języku polskim. Uczestnicy nie mieli dowolności wyboru, regulamin wskazywał, z jakich zbiorów piosenek mogą korzystać²³. Co roku powtarzały się praktycznie te same śpiewniki, dlatego też wraz z rozwojem imprezy szybko pojawiły się skargi słuchaczy na niezmienny i przestarzały repertuar²⁴. Warunkiem udziału w eliminacjach był brak wykształcenia muzycznego i jakichkolwiek związków z estradą muzyczną²⁵. Konkurs był przeznaczony dla amatorów, którzy mieli przystępować do rywalizacji nie w celu wybicia się, ale ze względu na chęć obcowania z pięknem radzieckiej twórczości. W propagandzie bardzo wyraźnie podkreślano ideę śpiewania radzieckich piosenek dla przyjemności. Starano się łagodzić atmosferę walki o zwycięstwo, wpajając zasady koleżeńskiego współuczestnictwa. Liczył się przede wszystkim aspekt wychowawczy i popularyzatorski konkursu. Nie chciano kreować muzycznych osobowości z za-

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 9; sygn. 89/374/0/4202, s. 4; sygn. 89/374/0/4212, s. 70; sygn. 89/374/0/4221, s. 5.

²¹ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, sygn. 89/374/0/4202, sygn. 89/374/0/4212, sygn. 89/374/0/4221.

²² *Ibidem*.

²³ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 11; sygn. 89/374/0/4202, s. 9; sygn. 89/374/0/4212, s. 72; sygn. 89/374/0/4221, s. 7.

²⁴ Ibis, *Pół miliona śpiewa. Źródło*, „Życie Warszawy” 1966, nr 136.

²⁵ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 2; sygn. 89/374/0/4202, s. 2-3; sygn. 89/374/0/4212, s. 70; sygn. 89/374/0/4221, s. 5.

datkami na przyszłe gwiazdy²⁶. Dlatego ten, kto raz został laureatem imprezy, musiał pozwolić innym spróbować swoich sił i nie mógł ponownie wystartować²⁷.

Z corocznych protokołów sprawozdawczych dotyczących przebiegu eliminacji powiatowych w województwie zielonogórskim wynika, że pośród uczestników zdecydowanie przeważała młodzież szkolna, w znacznej części pochodząca z obszarów wiejskich. W konkursie chętnie brali udział również robotnicy, rolnicy i pracownicy umysłowi, natomiast znamienne jest, że wszędzie notowano praktycznie zerowe zainteresowanie studentów²⁸. Na pewno taki stan rzeczy można po części wytłumaczyć brakiem ośrodków akademickich w miejscowościach, w których przeprowadzano eliminacje. Środowisko studenckie tworzyło jednak w tym czasie wiele własnych inicjatyw artystycznych, jak chociażby kabarety czy teatry, z których najpopularniejszym był, powstały w 1954 roku, Studencki Teatr Satyryków. Studenci z natury rzeczy stykali się na co dzień z bardziej niezależnym myśleniem, dlatego sporo z nich odcinało się od oficjalnie propagowanej kultury²⁹.

Eliminacje wojewódzkie odbywały się zawsze w marcu i stanowiły przegląd najlepszych wykonawców wytypowanych z powiatu. Do oceny uczestników na tym etapie powoływano jury w składzie od 3 do 5 osób. Regulamin określał trzy kryteria, według których dokonywano klasyfikacji piosenkarzy. Były to warunki głosowe, interpretacja oraz dobór repertuaru. Za każdy z wymienionych elementów występu można było zdobyć maksymalnie 10 punktów, zatem maksymalna łączna punktacja wynosiła 30.

---

²⁶ M. Sieczkowski, *W życiu raz masz tylko – osiemnaście lat...*, „Przyjaźń” 1962, nr 27, s. 13; C. Tarczyński, *Zielona Góra, miasto piosenki i słońca*, „Kultura i Ty” 1966, nr 10, s. 47; *idem*, *Zielona Góra – po raz szósty*, „Kultura i Ty” 1967, nr 9, s. 45.

²⁷ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 2; sygn. 89/374/0/4202, s. 2-3; sygn. 89/374/0/4212, s. 70; sygn. 89/374/0/4221, s. 5.

²⁸ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, Protokół z przeprowadzonych eliminacji szczebla powiatowego w dniu 12 lutego 1967 r. w Hali Ludowej w Zielonej Górze, s. 44, Sprawozdanie z przeprowadzenia eliminacji powiatowych VI Ogólnopolskiego Konkursu Piosenkarzy Amatorów Wykonawców Piosenki Radzieckiej w sali Powiatowego Domu Kultury w Lubsku, w dniu 5 marca 1967 r., s. 49, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 5 marca 1967 r., w P.D.K. w Głogowie, s. 52, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 12 marca 1967 r., w PDK w Sulcinie, s. 54; sygn. 89/374/0/4202, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 21 II 1966 r., w sali kino „Świt” w Międzyrzeczu, s. 24, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego dnia 19 marca 1966 r. w sali Powiatowego Domu Kultury w Krośnie Odrz., s. 27, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 16 III 1966 r., w sali ŻZPW w Żaganianiu, s. 29, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 13 III 1966 r., w sali klubu ŻZPW w Żarach, s. 31, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 12 III 1966, w sali PDK w Szprotawie, s. 32; sygn. 89/374/0/4212, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla powiatowego w dniu 10 II 1968 r., w sali widowiskowej PDK w Strzelcach Kraj., s. 85, Protokół z przeprowadzonego Powiatowego Turnieju VII Festiwalu Amatorów Wykonawców Piosenki Radzieckiej w Żaganianiu dnia 28 lutego 1968 roku, s. 90, Protokół z przeprowadzenia eliminacji szczebla miejsko-powiatowego w dniu 17 marca 1968 r., w sali Klubu Kolarza w Gorzowie Wlkp., s. 109.

²⁹ A. Idzikowska-Czubaj, *op. cit.*, s. 106-107.

Nagroda dla laureata I miejsca w województwie była wycieczka do ZSRR fundowana przez Zarząd Główny TPPR. Osoby zajmujące miejsca od II do X otrzymywały nagrody rzeczowe od komitetu organizującego eliminacje oraz wyróżnienia. Każdy uczestnik, niezależnie od miejsca, dostawał pamiątkowy dyplom uczestnictwa³⁰.

Pierwsze 2-3 osoby (lub zespoły) wyłonione w poszczególnych województwach brały udział w eliminacjach centralnych, które w latach 1962-1964 odbywały się w Zielonej Górze i stanowiły finałową potyczkę wieńczącą cały konkurs. Przesłuchania centralne rozpoczynały się zawsze w czerwcu, na dokładnie tych samych zasadach, co te na szczeblu wojewódzkim. Formalnie klasyfikowano uczestników według miejsc, choć tak naprawdę nie było jednego zwycięzcy. Jury wyłaniało zawsze kilku lub kilkunastu piosenkarzy, którzy otrzymywali nagrody oraz brali udział w końcowym koncercie laureatów, organizowanym najpierw w kinie Nawa, a z biegiem czasu w Hali Ludowej przy ul. Wrocławskiej. Według doniesień „Trybuna Ludu” z pierwszej połowy lat 60., najlepsze osoby nagradzano wycieczką do ZSRR (podobnie jak etap niżej). W 1962 roku wyjazd wygrało siedmioro wyróżnionych uczestników, natomiast w 1963 roku i 1964 roku – pięcioro. Pozostali otrzymywali nagrody w postaci radioodbiorników, zegarków, neseserów, adapterów, aparatów fotograficznych i wydawnictw albumowych. Zielonogórski finał był imprezą bardziej prestiżową niż poprzednie etapy, chociażby ze względu na to, że swoją obecnością zaszczycał go znamienici goście ze Związku Radzieckiego, a w jury zasiadali uznani w kraju i za wschodnią granicą muzycy³¹.

Pierwsze eliminacje centralne odbyły się 15-16 czerwca 1962 roku. Do Zielonej Góry przyjechało 55 piosenkarzy, którzy przeszli zwycięsko przez wszystkie niższe szczeble konkursu³². Miasto witało uczestników plakatami z motywem czerwonej róży, która według propagandy miała symbolizować żywiołowość i entuzjazm, z jakim przystąpiono do realizacji pierwszego zielonogórskiego finału oraz pozostałych etapów³³. Gazety donosiły, że w całym przedsięwzięciu, począwszy od selekcji środowiskowej, wzięło udział około 10 tysięcy osób³⁴. W skali kraju nie jest to duża liczba, chociaż jak na nową imprezę na muzycznej mapie Polski, może wydawać się całkiem spora. Miejscem przesłuchań stała się siedziba Zarządu Wojewódzkiego TPPR przy alei Niepodległości. Występy oceniało jury, którego przewodniczącą mianowano profesor Olgę Ładę, rosyjskiego pochodzenia śpiewaczkę oraz nauczycielkę emisji głosu,

³⁰ AP ZG, PWRN ZG, sygn. 89/374/0/4201, s. 8-11; sygn. 89/374/0/4202, s. 3-9; sygn. 89/374/0/4212, s. 69-72; sygn. 89/374/0/4221, s. 4-7.

³¹ 10 tys. uczestników w konkursie na piosenkę radziecką, „Trybuna Ludu” 1962, nr 156, s. 4; Konkurs Piosenki Radzieckiej. I. Szymańska z Warszawy laureatką, „Trybuna Ludu” 1963, nr 157, s. 5; III Ogólnopolski Konkurs Piosenki Radzieckiej, „Trybuna Ludu” 1964, nr 154, s. 7.

³² X Festiwal Piosenki Radzieckiej, Zielona Góra 1974 [informator – przyp. aut.], red. H. Ańska-Skarbek, Zielona Góra 1974, s. 35.

³³ M. Sieczkowski, *Róża i klucz wiolinowy*, „Przyjaźń” 1963, nr 25, s. 2.

³⁴ 10 tys. uczestników...; III Festiwal Piosenki Radzieckiej..., s. 6.

która w późniejszych latach kształciła wokalnie między innymi Alicję Majewską³⁵. Honorowym członkiem jury został także najważniejszy gość konkursu – radziecki kompozytor, Anatolij Lepin, znany w PRL choćby z muzyki do filmu animowanego (produkcja radziecka, 1959 r.)³⁶. Przedział wiekowy wykonawców wahał się bardzo. Najmłodszą uczestniczką była 10-letnia Danusia Kapczyńska, co pokazuje, że podczas pierwszego konkursu regulamin nie ustalał jeszcze dolnej granicy wieku. Od góry stawkę zamykał 40-letni Aleksander Kalinowski z Białegostoku. Ogółem wyróżniono 12 występów, spośród których na I miejscu postawiono Aleksandra Nizowicza ze Szczecina. Koncert laureatów zorganizowano w kinie Newa, gdzie Mieczysław Węgrowski, wiceprzewodniczący Zarządu Głównego TPPR, oficjalnie ogłosił, że odtąd Zielona Góra będzie corocznym gospodarzem finałów Konkursu Piosenki Radzieckiej³⁷.

Warunki, w jakich odbywały się przesłuchania, były skromne i brakowało im sporo do pełnego profesjonalizmu. Piosenkarze występowali tylko przy akompaniamencie pianina, a jury w każdej chwili mogło przerwać i poprosić o wykonanie jakiegoś fragmentu piosenki jeszcze raz. Przypominało to bardziej robocze przygotowania do występu na dużej scenie, niż rzeczywisty finał konkursu. Według „Gazety Zielonogórskiej” profesor Olga Łada, „jak w szkółce, co chwile klaskała w dłonie, wołając do amatorów: »Proszę jeszcze raz od początku!«”³⁸.

Rok 1963 przyniósł kolejne finały odbywające się 8-9 czerwca. Tym razem przyjechało 53 uczestników, spośród których wyróżniono dziesięcioro. Najbardziej spodobała się Irena Szymańska z Warszawy, a zaraz po niej, również wysoko, oceniono Zdzisławę Sośnicką, późniejszą gwiazdę polskiej estrady. Jury, znów pod przewodnictwem Olgi Łady, tym razem jako honorowego członka, gościło kompozytora Andrieja Eszpaja. Podczas koncertu laureatów zdobywczyni pierwszego miejsca w nagrodę wykonała jego piosenkę pod tytułem *Piosenka Maszy*, przy akompaniamencie samego twórcy. Innym wykonawcom towarzyszył z kolei zespół instrumentalny Polskiego Radia pod przewodnictwem Franciszka Górkiewicza³⁹. Choć na tegorocznym plakacie widniał klucz wiolinowy, w założeniu symbolizujący dążenie do rozwoju imprezy pod względem muzycznym, przebieg eliminacji pozostał bez zmian⁴⁰. Występy nadal były skromne, jedynie przy dźwiękach pianina. „Trybuna Ludu” donosiła jednak, że poziom

---

³⁵ *Być kobietą z Zacisza*, rozmowa z Alicją Majewską, wysłuchała Zofia Kochan, <http://www.ngp.pl/str/tekst699.html> [dostęp: 27.06.2014]

³⁶ Anatolij Lepin – biografia, <http://stopklatka.pl/ludzie-filmu/-/10063203,anatolij-lepin>, [dostęp: 27.06.2014].

³⁷ *X Festiwal Piosenki Radzieckiej...*, s. 35.

³⁸ Cyt. za *I Konkurs Piosenki Radzieckiej 1962 r.*, [w:] <http://marcin23-s.blogspot.com/2010/08/i-konkurs-piosenki-radzieckiej-1962-rok.html>, [dostęp: 27.06.2014].

³⁹ *X Festiwal Piosenki Radzieckiej...*, s. 36.

⁴⁰ M. Sieczkowski, *Róża i klucz...*, s. 2-3.

był dużo wyższy niż w poprzednim roku⁴¹. Na łamach lokalnej prasy zwrócono uwagę na niedociągnięcia organizacyjne, między innymi zły dobór konferansjera, który nie podołał swemu zadaniu i wypadł słabo⁴².

III finał konkursu w 1964 roku okazał się przełomowy. We wszystkich eliminacjach wzięło udział około 100 tys. amatorów, czyli dziesięciokrotnie więcej niż niespełna dwa lata wcześniej, kiedy impreza zaczęła istnieć. Do eliminacji centralnych wytypowano tym razem większą liczbę uczestników – aż 79⁴³. Nagrodzono 12 wykonawców, przy czym najwyżej oceniono Andrzeja Łukaszewskiego z Warszawy⁴⁴. Gościem specjalnym była Aleksandra Pachmutowa, radziecka kompozytorka piosenek popularnych, znana w Polsce szczególnie ze swoich późniejszych dzieł, na przykład *Nadziei* śpiewanej przez Annę German lub serii melodii skomponowanych z okazji igrzysk olimpijskich w Moskwie (1980), między innymi *Do widzenia Moskwo*⁴⁵. I tym razem zdarzyły się nieprofesjonalne przeoczenia. Czasopismo „Nadodrze” donosiło, że podczas eliminacji wykonawcy śpiewali bez mikrofonów, przez co nawet w pierwszych rzędach praktycznie nie było ich słychać⁴⁶. Andrzej Wróblewski z „Życia Warszawy” skarżył się z kolei na monotony repertuar, pozbawiony współczesnej twórczości radzieckiej⁴⁷.

Mimo to, III edycja konkursu pokazała wyraźny wzrost zainteresowania imprezą, co skłoniło organizatorów do poczynienia poważnych zmian w regulaminie. Od następnego roku Zieloną Górę postanowiono uczynić gospodarzem Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Radzieckiej, który w znacznie rozbudowanej formie miał zastąpić dotychczasowe eliminacje centralne⁴⁸. Nadanie wyższej rangi całemu przedsięwzięciu stawało przed miastem duże wyzwanie, jakim było wyeliminowanie wszystkich niedociągnięć oraz rozslawienie imprezy na miarę Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu czy Międzynarodowego Festiwalu w Sopocie. Z drugiej strony przyszłe powodzenie nowej inicjatywy dawało prowincjonalnej Zielonej Górze wiele możliwości rozwoju, dlatego też miasto chętnie podjęło się trudnego zadania.

Przy tej okazji należałoby wspomnieć, że wybór stolicy Ziemi Lubuskiej na organizatora finału Konkursu, a później Festiwalu Piosenki Radzieckiej nie był przypadkowy.

⁴¹ *Konkurs Piosenki Radzieckiej. I. Szymańska...*, s. 5.

⁴² Meloman, *Impresje Melomana*, „Nadodrze”, lipiec 1963, s. 12.

⁴³ Czasopismo „Przyjaźń” podawało liczbę 84 uczestników eliminacji centralnych, zob. M. Sieczkowski, „*Niekrasiwaja*” jest najpiękniejsza, „Przyjaźń” 1964, nr 26, s. 8.

⁴⁴ *X Festiwal Piosenki Radzieckiej...*, s. 37.

⁴⁵ Aleksandra Pachmutowa – biografia, [w:] http://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksandra_Pachmutowa [dostęp: 27.06.2014]

⁴⁶ Meloman, *Impresje Melomana*, „Nadodrze”, lipiec 1964, s. 12.

⁴⁷ A. Wróblewski, *Piosenka dla stu tysięcy*, „Życie Warszawy”, 1964, nr 145, s. 7.

⁴⁸ *III Festiwal Piosenki Radzieckiej...*, s. 6.

Ziemie Odzyskane⁴⁹ stanowiły bardzo ważny element w konstruowaniu komunistycznej propagandy historycznej. Powrót dawnych polskich terenów w granice PRL przedstawiano jako wielki sukces komunistów i wykorzystywano do legitymizacji ich władzy. Zielona Góra, pamiętająca jeszcze czasy wojny, była opisywana jako miasto, które żywiło wiele sympatii dla żołnierzy Armii Czerwonej, ponieważ to oni wyzwolili je spod panowania niemieckiego okupanta. Szczególnie kultywowano pozytywne wspomnienia Polaków, którzy na nowo zasiedlali te ziemie. Przypominano, jak wojskowi radzieccy pomagali ludności w trudnych chwilach, dostarczając żywność czy zaopatrzenie sanitarne. Silnie propagowana w Zielonej Górze przyjaźń ze Związkiem Radzieckim i pamięć o wspólnej walce przeciw Niemcom czyniła z tego miasta najlepszy ośrodek na krzewienie idei współpracy ze wschodnim sąsiadem za pomocą piosenki⁵⁰.

Na koniec warto się zastanowić, co spowodowało, że impreza, mimo braków organizacyjnych, w tak krótkim czasie zaczęła przyciągać rzesze uczestników. Według mnie wynikało to z faktu, że organizatorzy zwrócili się do takich grup społeczeństwa, dla których udział w konkursie był jedyną okazją, aby sprawdzić swoje zdolności i rozwinąć talenty. Prawdopodobnie w związku z tym uczestnicy zgłaszali się z dużą chęcią, niekoniecznie zwracając przy tym uwagę na towarzyszący festiwalowi wydźwięk ideologiczny. Szybko okazało się też, że konkurs może stanowić dobry start kariery muzycznej, czego przykładem były losy wspomnianej już wcześniej Zdzisławy Sośnickiej. Sporo laureatów dostawało się później również na studia muzyczne, tak było w przypadku Erama Manukiana z Wrocławia (laureat I Konkursu), czy Jana Dygi z Warszawy (laureat III Konkursu)⁵¹. Wydaje mi się więc, że szybko wzrastająca liczba uczestników, którzy oglądali już przecież w telewizji opolski lub sopocki festiwal, była spowodowana w dużej mierze marzeniami o występach na polskich scenach. Nijak to się miało do założenia, że Konkurs Piosenki Radzieckiej ma być przeglądem w atmosferze dobrej zabawy, skierowanym na obcowanie z pięknem radzieckiej twórczości, a nie kreowaniem przyszłych piosenkarzy. Nawet podporządkowani oficjalnemu nurtowi politycznemu dziennikarze sugerowali, że młodzi ludzie przyjeżdżają do Zielonej Góry z cichą nadzieją, że uda im się wejść w ten sposób na ścieżkę muzycznej kariery i dlatego należałoby stworzyć im do tego lepsze perspektywy⁵².

Duże zainteresowanie pozwoliło na rozbudowywanie imprezy, a organizatorzy stopniowo zaczęli odchodzić od wybujałych założeń, starając się promować swoich

⁴⁹ Ziemie Odzyskane to termin używany po II wojnie światowej na określenie ziem zachodnich i północnych, które zgodnie z postanowieniami konferencji poczdamskiej weszły w skład Polski.

⁵⁰ APZG, KWPZPRZG, sygn. 90/330/0/849, s. 280-281, 289-191.

⁵¹ *X Festiwal Piosenki Radzieckiej...*, s. 35, 37.

⁵² H. Dobosz, *Mamy festiwal*, „Nadodrze”, 1-15 lipca 1965 r., s. 9; C. Tarczyński, *Zielona Góra – po raz szósty*, s. 43-45.

podopiecznych w radiu czy telewizji. Szybko zrozumiano, że dalszy sukces laureata Festiwalu stanowił sukces piosenki radzieckiej i mógł służyć jako dowód popularności sąsiedniej kultury wśród polskiego społeczeństwa.

Agnieszka Marczak

OD KONKURSU PIOSENKARZY AMATORÓW PO FESTIWAL PIOSENKI RADZIECKIEJ.
ROZWÓJ IMPREZY W LATACH 1962-1965

Streszczenie. Artykuł przedstawia początki Festiwalu Piosenki Radzieckiej w Zielonej Górze – jednej z największych i najbardziej promowanych imprez muzycznych w PRL. Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, skąd wziął się pomysł na zorganizowanie tego przedsięwzięcia akurat w pierwszej połowie lat 60. W tym celu zostają omówione realia polityczno-kulturalne tamtych czasów. Poruszona zostaje również kwestia Zielonej Góry jako miasta-gospodarza. Autorka pokazuje, że wybór miejsca miał znaczenie ze względu na wydźwięk propagandowy. W dalszej części autorka stara się zrekonstruować, jak wyglądał konkurs od strony organizacyjnej, kto mógł wystartować, jaka była droga eliminacyjna, według jakich kryteriów oceniano i co można było wygrać. Omawia okołokonkursową propagandę i stara się wyjaśnić, jakie czynniki decydowały o tym, że ludzie chętnie przystępowali do rywalizacji. W końcu przedstawiony zostaje przebieg trzech pierwszych edycji konkursu poznany na podstawie relacji prasowych i informatorów festiwalowych.

Słowa kluczowe: Zielona Góra, Festiwal Piosenki Radzieckiej, historia kultury, imprezy masowe, propaganda.

FROM CONTEST OF AMATEUR SINGERS TO FESTIVAL OF SOVIET SONG.
FESTIVAL'S DEVELOPMENT BETWEEN 1962-1965

Summary. The article presents the beginning of Festival of Soviet Song in Zielona Góra – one of the greatest and the most promoted music event in The Polish People's Republic. The authoress answers a question where the idea of organization such festival in 1962 derives from. She describes not only political and cultural reality of this period, but also takes into consideration the case of Zielona Góra as a host city. She shows that this fact was very important in communist propaganda and explains why. What is more, the authoress tries to portray the organization of the contest, who was allowed to take part in, the way of elimination and assessment, the prizes for winners. Another important issue which is explained in the article are factors which decided about people's access in this competition. At the end, she depicts the process of the first three editions of the contest based on press relations and festival's newsletters.

Keywords: Zielona Góra, The Soviet Song Festival, history of culture, mass events, propaganda.